

Szeretve szolgáló, dolgos diakonisszák az evangélikus egyházban

Oktatási segédanyag a Szabó Magda Abigél című regényében megjelenő térhasználat és a diakonissza figura ábrázolásának értelmezéséhez

***Az Evangélikus Országos Múzeum által közölt oktatási segédanyagot
Földi-Kondor Boglárka, múzeumpedagógus-muzeológus állította
össze 2024-ben.***

Az itt közölt oktatási segédanyag célja, hogy a magyarországi evangélikus diakonisszatörténet és Szabó Magda Abigél című regényének összekapcsolásán keresztül segítsen értelmezni a diakonisszák szolgálatának fontosságát, valamint a diakónia/szeretetszolgálat korabeli és mai jelentőségét. A segédanyag további célja, hogy fejlessze a diákok kreativitását és kritikus gondolkodását. Az itt látható feladatjavaslatok segítenek abban, hogy a diákok saját nézőpontjaikból közelítsenek olyan kérdések felé, melyek a hétköznapi problémákra világítanak rá, és próbáljanak azokra reflektálni vagy megoldást javasolni. Ilyen a társadalom és gazdaság stabilitásának megingása és annak lehetséges következményei, a szociális segítség szükségessége és az egészségügy átalakulása közötti párhuzamok, az egyes korok társadalmi mentalitása közötti hasonlóságok és különbségek, valamint az egyéni hit és az emberbaráti szeretet gyakorlásának módjai napjainkban. A diakonisszatörténet és a regény ezekhez a problémákhoz mind kapcsolódik. Az egyes feladatokhoz műfaji javaslatok is tartoznak (pl. vita, projektfeladat, drámajáték stb.). Az oktatási segédanyag használatát a magyar nyelv és irodalom, a történelem, valamint a hittanórák kiegészítő elemeként javasoljuk.

Az oktatási segédanyag megfelelő alkalmazásához javasoljuk a *Szolgák vagy szolgálók? – Evangélikus diakonisszák Magyarországon* című időszaki kiállításról, valamint a *Szeretve szolgálni: A Fébé Evangélikus Diakonissza Egyesület története (1924-1951)* című kihelyezett állandó tárlatról készült virtuális kiállítás megtekintését és alapos tanulmányozását mind a pedagógusok, mind a diákok számára, amelyek a következő URL címeken érhetők el:

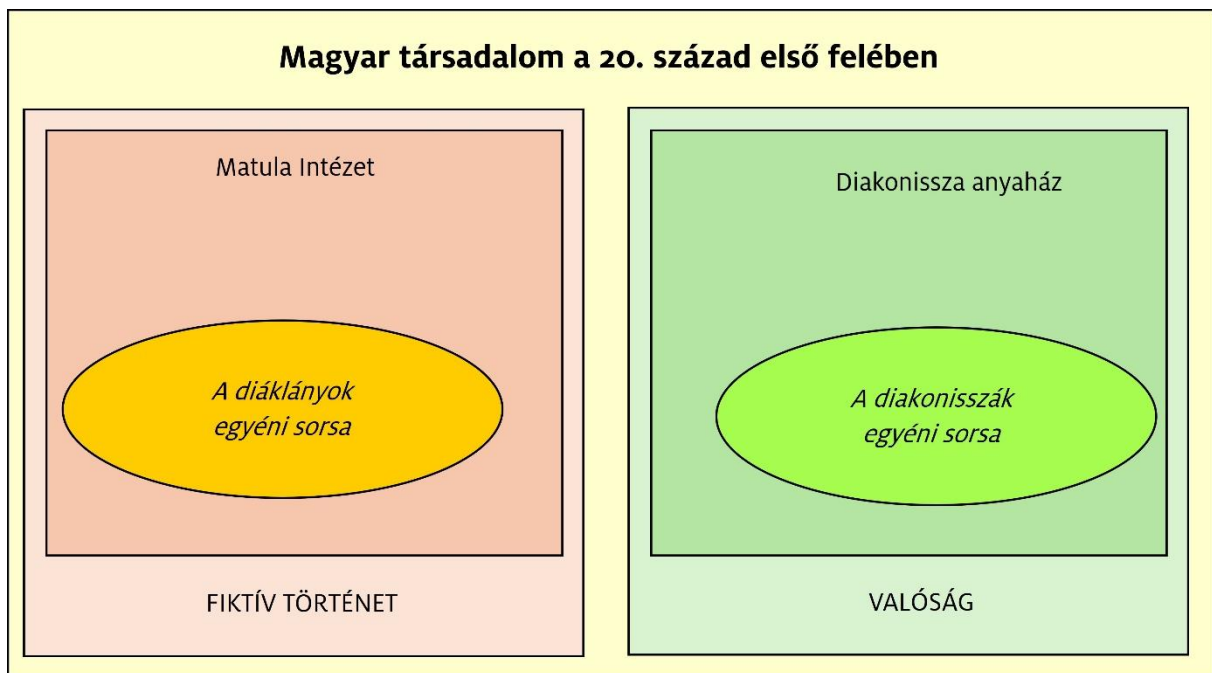
<https://www.thinglink.com/scene/1853023348431258086>

<https://www.thinglink.com/scene/1736036431962309285>

OKTATÁSI SEGÉDANYAG A **MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM** TANÓRÁKHOZ

I. Eltérő terek és térhasználat a regényben és a valóságban

Szabó Magda regényében a második világháború magyar társadalma makrokörnyezatként van jelen, melyben a Matula Intézet egy elszigetelt mikrokörnyezetet képez. Az iskolán belül az egyéni sorsok alakulása szintén mikrokörnyezatként értelmezhető. Hasonló felépítés jellemzi a korban valóban létező protestáns (református és evangélikus) diakonissza anyaházakat is. Ezt a modellt az alábbi halmazábra szemlélteti:

Javasolt feladattípusok:

1. *Érdeemes halmazokkal dolgozni. A diákok csoportosíthatják, mely szereplők és helyszínek tartoznak a fiktív, és melyek a valós térhez. Műfaj: csoportosítás.*

2. *A regényben és a diakonisszatörténeti kiállításban több fogalom is megjelenik. Ezek értelmezéséhez javasoljuk a szinonimajátékot. A diákok egyénileg vagy akár csapatokban dolgozva mondjanak rokon értelmű szavakat a vastag betűvel kiemelt fogalmakra és készítsenek szófelhőt! Javasoljuk, hogy a szócsoportok színek szerint különbözzenek! Műfaj: szófelhő.*

bentlakásos iskola ~ internátus, kollégium

anyaház ~ (protestáns): diakonisszaház, diakonisszaintézet; (katolikus): zárda, kolostor

erőd ~ vár, erődítmény

börtön ~ fegyház, fogda, karcser, büntetőintézet

árvaház ~ gyermekmenhely, gyermekotthon, nevelőotthon

kórház ~ klinika, gyógyintézet, ispotály, szanatórium

3. *Az egyes fogalmak értelmezése során asszociációs játékot is játszhatnak a diákokkal! Műfaj: asszociációs játék.*

a) *Ki miként értelmezi az egyes intézményeket funkciójuk alapján?*

b) *Ki milyen színt társít az egyes intézményekhez?*

védelmet nyújt: kollégium, anyaház, erőd, börtön (újabb bűnök elkövetésétől), árvaház

elzár, elszigetel: kollégium, anyaház, erőd, börtön, árvaház (felnőttként kikerülve nehezebb a boldogulás)

nevel, oktat, képez: kollégium, anyaház, árvaház, kórház (oktatókórházak)

gyógyít: anyaház, börtön (átvitt értelemben), kórház

4. *A diakonisszák szolgálati típusairól Szabó Magda regényében is találunk említéseket. Milyen szolgálatot végeztek a valóságban a diakonisszák és ezek közül melyek jelennek meg a regényben? Műfaj: összehasonlító diskurzus.*

Valóságban: betegápolás, tanítás-nevelés, lelkigondozás, vallásos iratterjesztés, misszió.

Regényben: betegápolás, tanítás-nevelés, lelkigondozás.

5. *Indítsunk kerekasztal beszélgetést vagy vitát az anyaház hármasköréről! Miért volt fontos és milyen jelentősége lenne napjainkban a fizikai és lelkigondozás, valamint a nőképzés egymáshoz kapcsolásának? Műfaj: érvelés, diskurzus.*

Lehetséges felvetések:

- fizikai és lelki ápolásra is alkalmas, elismert és megfizetett személyzet kiképzése az egészségügyben az egyházi diakónia és a civil ápolói munka ötvözésén keresztül
- nők nagyobb munkalehetősége és érvényesülési lehetősége lelki alkatuknál fogva az egészségügyben és a szociális szférában
- a magasabb színvonalú betegellátás megteremtése a civil ápolók, a diakónus szakemberek, valamint az orvosok és a lelkészek közötti párbeszéd megteremtésével
- a fizikai és lelki jólét párhuzamos megteremtése
- gyülekezetgyarapítás lehetősége a kórházmisszió keresztül

6. *Milyen formában jelenik meg a regényben és a valóságban a zárt közösségek nyitása a civil társadalom irányába? Hogyan és mikor hat a külvilág a zárt közegekre? Műfaj: érvelés.*

Matula Intézet: szüret, látogatás Horn Micinél, istentisztelet a templomban, Miklós-nap, Bánki Anna titka

diakonisszaházak: szolgálat a külső munkaállomásokon, családtagok látogatása, zsidóüldözés

7. *A pozsonyi diakonisszaintézet képén és tervrajzán keresztül ismerkedjétek az anyaházak felépítésével! Műfaj: vita, diskurzus.*

a) *Milyen cél vezérelhette a gyülekezetet és a tervezőket, amiért egy több intézménynek is helyt adó épületegyüttes létesítését szorgalmazták?*

b) *Vajon mindez segítette vagy inkább hátráltatta a diakonisszák kiképzését és szolgálatát?*

c) *Mi lehetett fontosabb a tervezés során? A monumentális/impozáns külső vagy a térhasználat/funkció?*

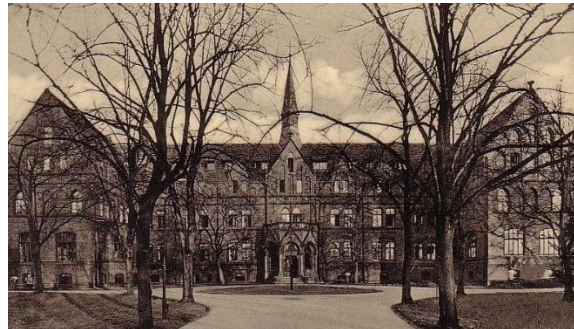

8. Hasonlítsátok össze a Matula Intézet épületét az egyes diakonisszaházak fotóival!
Mit tapasztaltok? Műfaj: összehasonlító diskurzus.

A Matula Intézetnek a váci püspöki palota adott otthont, mint filmes helyszín.

Diakonisszaintézetek Európában (bal felső: Augsburg; jobb felső: Gallneukirchen; bal alsó: Berlin; jobb alsó: Kaiserswerth)

Anyaház: Zárt, erőd jellegű, masszív tömb. Egyszerű, letisztult, puritán, klasszikus stílusú, többszintes épület. Általában egy torony jelenik meg az épület központi részén, a templom vagy kápolna tornya.

Matula Intézet: Zárt, erőd jellegű, masszív tömb. Egyszerű, letisztult, puritán, klasszikus stílusú, többszintes épület.

II. Jellemábrázolás a regényben, diakonisszák a valóságban

Szabó Magda a regényében ábrázolt Zsuzsanna prefekta, a leánynevelőintézetben szolgáló diakonissza figuráján keresztül hiteles képet fest a 19-20. században Európa-szerte szolgáló protestáns diakonisszák életmódjáról, jellemvonásairól és szolgálatáról.

Javasolt feladattípusok:

1. *Jellemezzétek Zsuzsanna testvért, majd lapozzátok fel a pozsonyi rendtartást és nézzétek meg, melyek a diakonisszák legfontosabb jellemvonásai! Készítsetek halmazt, amelynek egyik csoportját Zsuzsanna jellemvonásai, másik csoportját a diakonisszák jellemvonásai, a metszetet pedig a közös jellemvonások alkotják! Műfaj: halmazkészítés.*

C. A diakonisszák egymásnak szolgálói. A mely diakonissa Jézusnak és a gyülekezetbeli szegényeknek igaz szolgálója, az tudja, hogy nővértársai körében is hivatva van szolgálni — azon kegyadományokkal (charisma), a miket ő nyert az Úrtól (1. Pét. 4, 10.) Azért nővértársaival együtt és azok között szolgálatában: szerény, nem irigy, előzékeny, udvarias, illedelmes, békeszerető,

igazságos, őszinte, hallgató, nem érzékenykedő, nem kíváncsi, dolgos, pontos és szófogadó lesz. S mindez a szeretetben, mely a tökéletesség köteléke; szeretetben *Ahhoz, a ki bennünket szeretett* és ma is szeret (1. Ján. 4, 11. 19.), szeretetben az *egész nővérséghez* és szolgálatra, hordozásra, megbocsátásra kész szeretetben minden *egyed nővérhez*. E szeretet a nap, melynek sugarai a felsorolt erények, a szeretet a világosság, mely a sötétségnek műveit kiűzi a szívből és nővérségből. Róm. 13, 8; 14, 13; 2. Cor. 5, 9; 6, 3; 8, 21; 10, 17. 18; Ján. 13, 34. 35; Gal. 6, 1—4; 5, 15. 22; Eph. 4, 15. 32; 5, 1. 2. 9. 21; 6, 7. 8.).

engedelmes, fegyelmezett, hűséges, szorgalmas, gondoskodó, együttérző, alkalmazkodó, önfeláldozó, lelkiismeretes, szigorú, rideg, szerény, előzékeny, udvarias, illedelmes, békeszerető, igazságos, őszinte, hallgató, dolgos, pontos, szófogadó

2. Nézzétek meg a képes diakonisszatablót és a kiállított uniformisokat! Milyen hasonlóságokat és különbségeket láttok a valóságban viselt diakonisszaruha és Zsuzsanna testvér egyenruhája között? Műfaj: összehasonlító diskurzus.

hasonlóságok: szín, hosszúság, zártság

különbségek: főkötők, kiegészítők (jelvény, nyaklánc feszülettel és korpusszal), pelerin

3. Miért lehet vonzó vagy taszító a diakonissza vagy az apáca hivatás? Műfaj: vita, érvelés.

apáca: a tisztasági fogadalom az elsődleges; fegyelmezett élet a zárdában; nem válogathat a feladatok közül; férjhez mehet és kiléphet, de nem térhet vissza később a közösségbe

diakonisszák: a szolgálatra tett fogadalom az elsődleges; fegyelmezett élet az anyaházban; nem válogathat a feladatok közül; férjhez mehet és kiléphet, de csak özvegyként térhet vissza a közösségbe

4. Hogyan válhatna népszerűvé napjainkban egy diakonissza? Műfaj: kreatív írás, rajz, grafika, poszter.

- a) **Készítsétek el egy korszerűnek számító, 21. századi diakonissza jellemrajzát!**
- b) **Tervezzétek meg egy korszerűnek számító, 21. századi diakonissza egyenruháját!**

OKTATÁSI SEGÉDANYAG A TÖRTÉNELEM TANÓRÁKHOZ

A történelem során a nők szerepei folyamatosan változtak. Az őskori matriarchális társadalmakat az ókorban felváltotta a patriarchális modell, amelyben a közösségek élén a férfiak álltak. A nők az elkövetkező korokban kiszorultak a nyilvánosságból, szerepeik egyre inkább a hitvesi és anyai feladatok köré épültek. A mindeközben egymástól fokozatosan elváló egyházi és civil társadalomban is kialakultak tipikus női szerepek (nemesasszony, cseléd, apáca, diakonissza stb.). Az emancipáció, azaz a nők egyenjogúságáért folyó küzdelem a 19. század végétől kezdve azonban jelentős változásokat hozott. A világháborúk okozta társadalmi és gazdasági instabilitás, valamint a szociális válság egyre nagyobb teret adott a „gondoskodó” nőknek, mind az egyházban, mind pedig a civil társadalomban, ahol a nők nyilvános szereplése, képzése és munkavállalása révén virágzásnak indult többek között az ápolás-gondozás, valamint a tanítás és nevelés. A diakonisszák tevékenysége ezért tekinthető úttörőnek ebben a korszakban.

Javasolt feladattípusok:

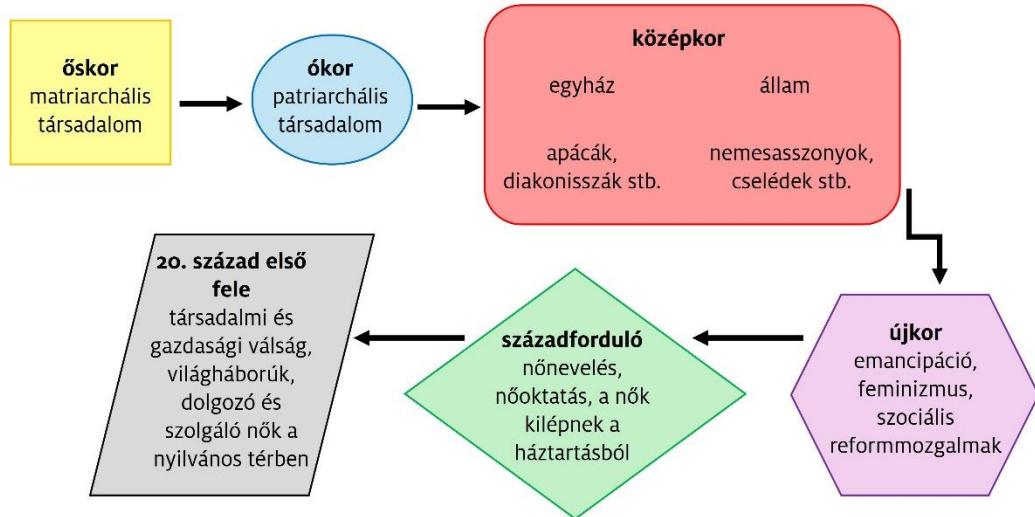
1. Dolgozzák fel a diákok csapatokban a nőtörténet legfontosabb korszakait!

a) Készítsenek színes gondolattérképet! Gyűjtsenek össze minden fogalmat, amely eszükbe jut a központi fogalomról! Műfaj: gondolattérkép. Példa a gondolattérképre:

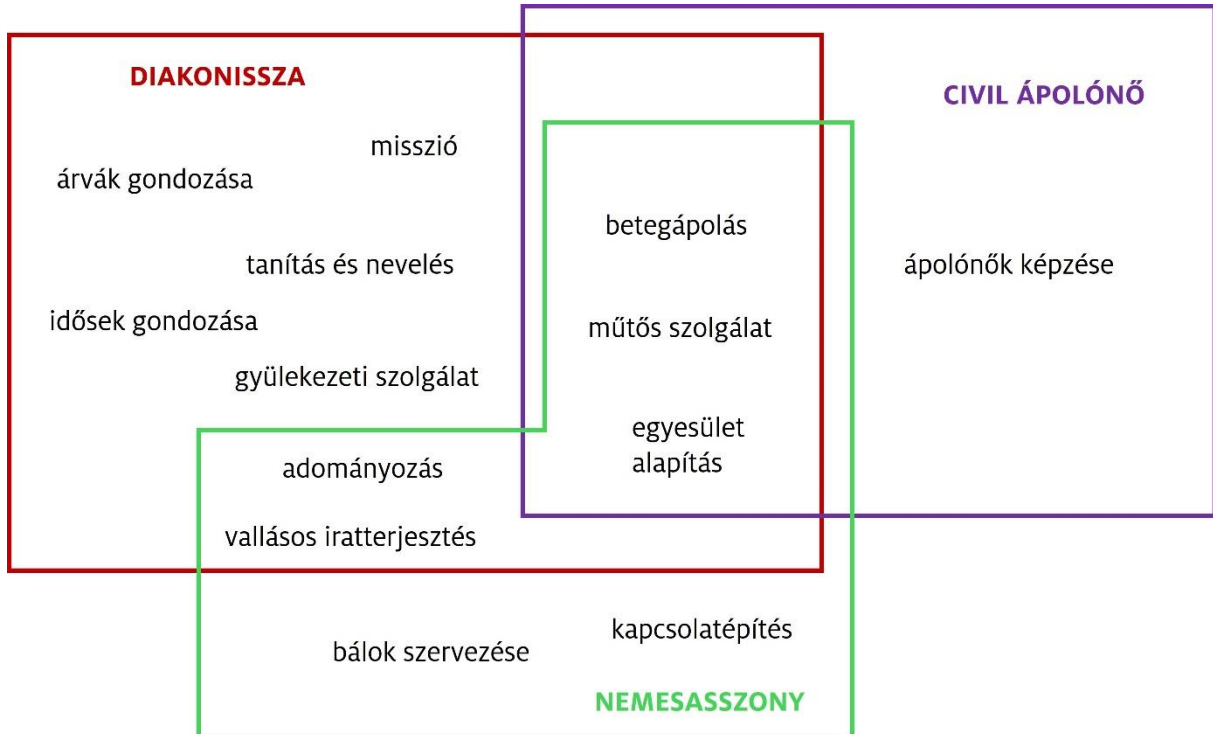

b) Készítsenek folyamatábrát a nők szerepváltozásáról! Műfaj: folyamatábra, infografika. Példa a folyamatábrára:

A nők szerepvállalásainak változása a történelem során

2. Társítsák a különféle feladattípusokat az egyes női szerepekhez! Készítsenek halmazt! Műfaj: csoportosítás. Példa a halmazra:

3. *Készítsenek térképet! Műfaj: térképkészítés.*

- a) *Jelöljék be rajta a legfontosabb diakonissza és apáca közösségek székhelyeit!*
- b) *Tüntessék fel az alapítás évét is!*
- c) *Ahol lehetséges, jelöljék a közösségek szimbólumait is! Például az evangélikus közösségek mellé ragasszanak Luther-rózsát, a katolikusok mellé keresztet, a reformátusok mellé pedig kelyhet!*

Lehetséges példák:

Pozsonyi Evangélikus Diakonisszaintézet, 1891, Pozsony

Győri Evangélikus Szeretetház, 1909, Győr

Fébé Evangélikus Diakonissza Egyesület, 1924, Piliscsaba

Békéscsabai Evangélikus Diakonisszaképzőintézet, 1931, Békéscsaba

Filadelfia Református Diakonisszaszövetség, 1903, Budapest

Tiszántúli Egyházkerület Diakonisszaintézete, 1914, Debrecen

Erdélyi Református Egyházkerület Diakonisszaintézete, 1919, Kolozsvár

Angolkisasszonyok, 1770, Budapest

Boldogasszony Iskolanővérek, 1858, Temesvár

Miasszonyunk női kanonokrend, 1851, Pécs

Szatmári Irgalmas Nővérek kongregációja, 1842, Szatmárnémeti

Orsolyiták, 1676, Pozsony

Orsolyiták, 1678, Kassa

Orsolyiták, 1724, Nagyszombat

Orsolyiták, 1726, Győr

Orsolyiták, 1747, Sopron

Orsolyiták, 1918, Kisvárd

OKTATÁSI SEGÉDANYAG A **HITTAN** TANÓRÁKHOZ

A Bibliában már az Ószövetségben is olvashatunk olyan nőkről, akik munkájukon, feladataikon keresztül fontos szereplői voltak az ős-és ókeresztény gyülekezeteknek. A nők és férfiak szeretetszolgálatáról még több említést az Újszövetségben találunk. A szociális segítség főként a nők feladata volt, akik a kereszténység történelme során példát jelentettek az utókor számára. A történelem és a hittan tananyag így összekapcsolódik, hiszen az egyháztörténet, a diakónia története, a nőtörténet, az ápolástörténet és a nőnevelés története találkozik egymással. Ennek segítségével az egyes feladattípusokon keresztül körbejárhatók az itt felsorolt területek közötti összefüggések, különösen a keresztény nevelés, valamint embertársaink segítségének fontossága, azaz az erkölcsnevelés és az etika néhány kérdésköre is teret kaphat a hittanórák során.

Javasolt feladattípusok:

1. *Keressék meg, melyik nőalak hol szerepel a Bibliában! Műfaj: párba rendezés.*

Abigél: 1 Sám 25

Anna: 1 Sám 1-2

Debóra: Bír 4-5

Eszter: Eszter 8-9

Éva: 1 Móz 1

Lea: 1 Móz 29

Mária: Lk 1

Mária Magdolna: Jn 20

Márta: Lk 10 és Jn 11

Rebeka: 1 Móz 24

Sára: 1 Móz 12

Fébé: Róm 16,1

Tábita: ApCsel 9

2. Fejtsék meg a megadott fogalmak jelentését és készítsenek színes infografikát! A különféle színű fogalmakkal megegyező színnel jelenjenek meg az egyes definíciók és tüntessék fel a fogalmak közötti összefüggéseket is! Műfaj: fogalommeghatározás, infografika

diakónia: Az Újszövetségben a szegények, nyomorultak, segítségre szorultak között végzett szolgálat és gondoskodás, melynek alapja Jézus Krisztus szolgálata és annak követése. A profán szóhasználatban az étel, ital felszolgálására vonatkozik, házimunka, asztalok körüli szolgálat.

koinónia: Az Ószövetségben Isten népének, Izráelnek a közösségét jelenti. Az Újszövetségben az asztalközösség, az Istennel, valamint Krisztussal való közösség.

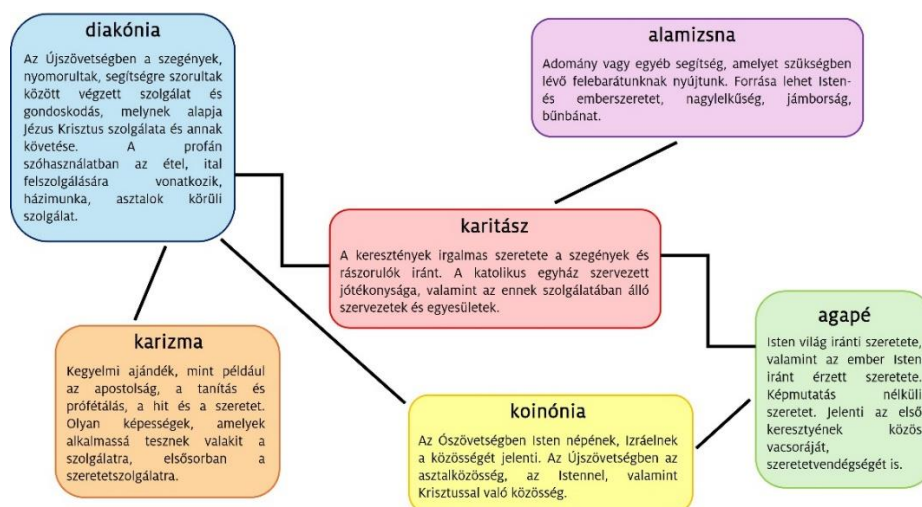
agapé: Isten világ iránti szeretete, valamint az ember Isten iránt érzett szeretete. Képmutatás nélküli szeretet. Jelenti az első keresztyének közös vacsoráját, szeretetvendégségét is.

karizma: Kegyelmi ajándék, mint például az apostolság, a tanítás és prófétálás, a hit és a szeretet. Olyan képességek, amelyek alkalmassá tesznek valakit a szolgálatra, elsősorban a szeretetszolgálatra.

karitász: A keresztyének irgalmas szeretete a szegények és rászorulóknak iránt. A katolikus egyház szervezett jótékonyága, valamint az ennek szolgálatában álló szervezetek és egyesületek.

alamizsna: Adomány vagy egyéb segítség, amelyet szükségben lévő felebarátunknak nyújtunk. Forrása lehet Isten- és emberszeretet, nagylelkűség, jámborság, bűnbánat.

Példa az infografikára:

3. *Játsszanak el egy-egy cselekvést, amely a szeretetszolgálathoz tartozik! Műfaj: drámajáték*

Tevékenységek:

betegápolás

tanítás

iratterjesztés

idősek gondozása

szegények segítése (alamizsnával, ruhával, élelemmel)

4. *Ismerkedjenek meg az irgalmas samaritánus történetével (Lk 10, 25-37)! Miért fontos ige ez a diakóniában? Műfaj: érvelés, vita, diskurzus*

a) *Kinek mit jelent a felebaráti szeretet?*

b) *Hogyan segíthetünk napjainkban embertársainkon?*

c) *Milyen intézményekben zajlik napjainkban szeretetszolgálat?*